

Boris Kagarlitskij: Evigt krig: från Putin till Peter och tillbaka

[Ur [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 15 juni 2022. Ursprungligen publicerad i [Russian Dissent](#). Kagarlitskij är en rysk marxistisk statsvetare och författare. Var oliktankande under sovjettiden och satt på 80-talet fängslad för detta. Är nu chef för Institutet för globaliseringsstudier och sociala rörelser och chefredaktör för kvartalstidskriften *Vänsterpolitik* [Levaja Politika] i Moskva. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

I ett tal till en grupp ungdomar nyligen jämförde sig president Putin med Peter den store, och nämnde åter 1700-talets ”Stora nordiska krig”, som utkämpades mellan de ryska och svenska imperierna. Jag måste säga att presidenten inte har någon tur med historiska fakta. I ett tidigare omnämnande av den första ryska tsaren blandade han ihop det nordiska kriget med Sjuåriga kriget, som skulle komma att föras av Peters dotter, tsarinnan Elizabet, ett halvt sekel senare. Denna gång blev det fler pinsamheter, när statschefen till en början försökte visa att de områden som tsaren hade tagit från svenskarna ursprungligen var ryska. ”Det kan verka som om han var i krig med Sverige, han tillbakavisade ... Han tillbakavisade ingenting, han lämnade tillbaka!”, sa presidenten och rättade sig själv.

Tyvärr hade större delen av de områden som blev en del av Ryssland efter det nordiska kriget inget att göra med varken Moskvariket eller ens den tidigare Novgorodrepubliken. Bara en smal remsa mark längs Finska viken, där Petersburg senare skulle byggas, kan anses vara historiskt rysk. Detta område hade överlämnats av svenskarna till storfurstendömet Moskvas regering efter att Romanov-dynastins grundare, tsar Mikael, hade tillträtt på tronen. Marken låg i träda och hade inte särskilt stort ekonomiskt värde, men var möjligen strategiskt viktig för att försvara Sveriges gränser i händelse av en ny konflikt med storfurstendömet.

Peters mest värdefulla förvärv var områdena i det tidigare Livland, där tyska baroner och borgare härskade över de estniska och lettiska bönderna. I enlighet med Nystadavtalet 1721 annekterades staden Viborg, som svenskarna hade byggt som utpost i Finland, i det ryska tsardömet. Den tsaristiska regeringen erkände också att detta territorium tekniskt sett var en del av Finland. När hela Finland senare införlivades i tsardömet återlämnades Viborg till det landet. Det ingick sedan i det självständiga Finland, och annekterades därefter i Sovjetunionen efter finska vinterkriget 1940. Det är för övrigt betecknande, att när Stalin tog detta territorium från finnarna så hänvisade han inte till några historiska fakta, utan sa ärligt att han helt enkelt flyttade gränsen längre bort från Leningrad av säkerhetsskäl.

Presidentens sakfel blev naturligtvis omedelbart ämne för diskussioner på internet. Det är märkligt att Putins administration under hans 22 år på posten aldrig har skaffat fram en historiekonsult för att hindra statschefen, som ständig åberopar de stora ryska traditionerna, från att göra misstag på grundskolenivå.

Det den liberala allmänheten minns om Peter är hans historiska mission att ha varit den tsar som ”öppnade ett fönster till Europa”, en helt annan handlingsplan än den Putin genomför idag. ”300 år efter att Peter öppnade detta fönster, så stängde Vladimir det, och nu försöker han också mura igen

det”, skriver Sergej Mitrochin, en medlem i Moskvas stadsduma från Jablokopartiet. Så är det säkert. Men den viktigaste punkten i Putins tal är att han nämner att Peter stred med svenskarna i 21 år.

Beredskapen att strida i all oändlighet, även under förhållanden där det inte finns minsta chans att segra, är just kärnan i den nuvarande regeringens strategi, eller rättare sagt en ersättning för bristen på strategi. Fälttåget i Ukraina betraktades faktiskt som en specialoperation som skulle bli färdig på några dagar eller veckor, men det har förvandlats till ett utdraget krig som leder till förluster utan motsvarighet för det moderna Ryssland, och med ännu mer omfattande ekonomisk skada (för att inte tala om internationell isolering, utgång av specialister och demoralisering av en stor del av befolkningen). Icke desto mindre är den nuvarande regeringens viktigaste princip att aldrig, inte under några omständigheter, medge sina misslyckanden och misstag, oavsett hur uppenbara eller flagranta de är. Denna envishet kommer inte att rätta till situationen, utan kommer i själva verket att förvärra den. Men det är inget grundläggande problem så länge makten ligger i samma händer. Det är i själva verket en av den härskande gruppens styrkor att fullständigt bortse från nationella intressen och sunt förnuft. Detta förhållningssätt gör att de under alla omständigheter kan behålla lugnet, och bortse från inte bara motståndare och kritiker utan också verkligheten. Det har åtminstone hittills betalat sig att investera i förtryckapparaten som den enda statliga institution som det är värt att uppmärksamma. Och även om det förr eller senare kommer att sluta med en katastrof, så skrämmer inte en sådan framtidsutsikt de vid makten, eftersom de har en annan styrka: de är i grund och botten oförmögna att tänka på framtiden.

Både Putins och hans följes förebild är det oändliga nuet, då statsapparaten hela makt är inriktad på ett enda mål – att hindra alla förändringar. Som vi ser är statens angelägenheter förvisso inte oföränderliga, de har i själva verket förändrats, och det till det sämre. Men det påverkar ändå inte den övergripande inställningen. I detta läge innebär en oändlig förlängning av nuet ett oändligt krig. Om så behövs kommer de att strida i 21 år, i 100 år, så länge det finns tillräckligt med folk och resurser. Som det givetvis inte gör, inte ens för att fortsätta den nuvarande politiken i flera månader till. Men allt det kommer att stå klart i framtiden.

Och som vi redan har sagt tänker inte Kreml på framtiden.

Boris Kagarlitskij: Rubel, sanktioner, och olja: Att utkämpa ett ekonomiskt krig

[Ur [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 30 juni 2022, ursprungligen publicerad i [Russian Dissent](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Som väntat har skadorna på den ryska ekonomin av västs sanktioner börjat visa sig nu i början av sommaren. Den första chocken kom i mars när västländerna tillkännagav sina beslut, men effekten var främst psykologisk och övervanns snabbt. Den viktigaste konsekvensen var att rubeln kollapsade, men inom ungefär två veckor hittade centralbanken sätt att hantera denna utmaning. Det kraftiga fallet följdes av en lika imponerande återhämtning, som den officiella propagandan framställde som ett bevis på att inget kunde hota den ryska ekonomin, och att specialoperationen i själva verket bara hade stärkt våra finanser.

Denna utveckling underlättades av det faktum att rubeln under de senaste 5 åren har varit undervärderad, tack vare samma centralbanks politik. Dess beslut grundade sig på antagandet att en billig rubel skulle underlätta exporten, och således också budgeten. Om den ryska regeringen faktiskt hade genomfört ett program för återindustrialisering och importersättning, vilket de hade lovat i flera år, så skulle det förstås ha blivit nödvändigt att gradvis stärka rubeln. Men hursomhelst är denna lek med växelkurser bara användbar som komplement till en allsidig strategi för att förändra ekonomins struktur, och inte som en ersättning för den. Som vi idag kan se med egna ögon, hjälper i sig själv inte en förstärkning av rubeln den industriella basen.

Rubelns nuvarande kraftiga uppgång åstadkoms förstås inte bara med hjälp av centralbankens ansträngningar, utan också genom en massiv minskning av importen: utländsk valuta är inte så mycket att ha om det inte finns något att köpa med den. Dessutom har inte budgeten gynnats av övervärderingen, eftersom statsinkomsterna på utländsk valuta har visat sig vara otillräckliga. Vad gäller de ryska medborgare och företag som har valuta, så föredrar de att inte använda den och väntar på bättre tider när kursen blir mer gynnsam. Affärsaktiviteten minskar. Samtidigt fortsätter priset på rubel att öka som om ingenting har hänt, vilket får befolkningen att bli apatisk. Alla är mycket väl medvetna om att denna linje inte kan fortsätta i all oändlighet med den nuvarande nivån på inflationen och ekonomins tillstånd. Även om ekonomiska kriser bryter ut över hela världen, så är framtidsutsikterna för den ryska rubeln helt klart särskilt dystra.

För att avhjälpa situationen – och speciellt förhindra utvecklingen av en svart marknad för euro och dollar – skrev centralbanken ner rubeln i slutet av maj. Men vid den tidpunkten hade sanktionerna redan börjat påverka produktionen och exporten. Den senaste omgången sanktioner – den sjätte på 3 månader – innefattar minskade inköp av rysk olja, men redan före det hade västs konsumtion börjat minska, och Kina och andra länder i Asien kräver rabatter på upp till 40%. En sådan minskning av inkomsterna är särskilt smärtsam eftersom produktionen av ”svart guld” i Ryssland är mycket dyrare än i Mellanöstern och till och med än i Venezuela. Utöver oljesektorn kan gruvföretagen inte köpa ny utrustning, andra industri- och handelsföretag får slut på sina lager, och budgeten måste åter begränsas. Det är naturligtvis möjligt att ännu en gång minska rubelns växelkurs, men det kan

bli en ideologisk belastning. Mot bakgrund av händelserna i Ukraina, massavskedanden och klagomål från chefer som inte förstår hur de ska klara av produktionen, kan nedskrivningen bli ett oacceptabelt nedslående tecken.

Allra viktigast är att sanktionerna utgör inledningen på en omstrukturering av den globala ekonomin som kommer att få långsiktiga konsekvenser. Redan långt innan fientligheterna bröt ut i Ukraina hade EU:s härskande kretsar haft som strategiskt mål att minska användningen av oljeprodukter och fossila bränslen. Motivet är inte bara omsorg om miljön och iver att bekämpa den globala uppvärmningen, utan också en strävan att återuppliva världsekonomin med hjälp av massiva investeringar i ny teknologi. Det är bara av en slump som det är en gest till miljöaktivisternas krav. Det verkliga syftet är att rättfärdiga statens oundvikliga och nödvändiga tillsyn av ekonomin samtidigt som man undviker ett direkt ideologiskt avvisande av principerna om en fri marknad och nyliberalism.

Men varje strukturell omställning kommer att leda till avsevärda kostnader. En del av den härskande klassen hoppas tjäna på förändringarna, men det finns en annan del som fruktar framtidsutsikten av förluster. Det är därför de definitivt försenade och absolut nödvändiga förändringarna saboteras, bromsas och ibland hindras.

Kapitalistiska krig gör det alltid möjligt att hitta sätt att rättfärdiga regeringsingripanden mot marknaden, och de senaste månadernas händelser har skapat många bra sådana möjligheter. Innan händelserna i Ukraina inleddes var frågan fortfarande vem som skulle få ta ansvaret, men nu är allt avgjort. Ryssland kommer att bli tvunget att bära de kostnader som är förknippade med de strukturella förändringarna av västs och världens ekonomi.

Det senaste sanktionspaketets gradvisa minskning av importen av olja från Ryssland är inte bara ett sätt att sätta tryck på Kreml för dess påstådda illgärningar, utan främst den bekvämaste lösningen på västs egna problem. Samordningen av dessa åtgärder åtföljdes visserligen av konflikter, men de orsakades ingalunda av olika inställningar till Ryssland, utan av de naturliga intressemotsättningar som finns mellan olika fraktioner inom EU-ländernas härskande klass. Men dessa skillnader har nu övervunnits. Rysslands aggressiva handlingar gör det helt enkelt lättare att påskynda en övergång som redan har börjat.

Det var oundvikligt att den ryska bränsleexporten till Västeuropa så småningom skulle minska. Men Kremels experter underlät inte bara att vidta åtgärder för att förbereda denna situation, utan förvärrade också problemet med sina handlingar. Det var inte överraskande – eliten i ett land som lever på råvaruexport kan i princip inte tänka strategiskt. Dess framtidsutsikter hänger helt och hållet ihop med världsmarknadens dynamik, som råvaruländerna bara kan påverka genom att ingå karteller. Och i detta fall kan Kreml bara agera som Saudiarabiens underordnade partner. Eftersom kostnaderna för produktionen av olja är högre än i de flesta andra exporterande länderna, går det bara att bli en ”varusupermakt” genom att kväva alla andra industrier, med andra ord genom att förstöra sitt eget land. Det är inte överraskande att våra härskares egna initiativ knappt är mer än löjliga improvisationer, bakom vilka det inte finns ens en anstrykning av strategiskt tänkande.

Det är uppenbart att de påbörjade oåterkalleliga förändringarna och avskaffandet av den ryska ekonomi som har byggts upp under de senaste 30 åren gör att vi måste skapa en ny ekonomi. Men det finns inte en chans att det går att göra under den nuvarande politiska och samhällsliga ordningen. Om de ryska eliterna verkligen vill förändra något i landet så måste de först avskaffa sig själva.